



## TARIX TA'LIMIDA YOSHLAR ONGIDA VATANPARVARLIK VA MILLIY G'URURNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY- METODIK ASOSLARI

Djamilov Nurali Murodillayevich,  
Surxondaryo viloyati Boysun tumani  
43-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi  
tarix fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17054014>

### ARTICLE INFO

Received: 11<sup>th</sup> August 2025  
Accepted: 12<sup>th</sup> August 2025  
Published: 30<sup>th</sup> August 2025

### KEYWORDS

Tarix ta'limi,  
vatanparvarlik tarbiyasi, tarixiy  
xotira, milliy g'urur, istiqlol  
g'oyalari, interfaol metodlar,  
tarixiy manbalar, fuqarolik ong,  
globallashuv, mafkuraviy  
immunitet

### ABSTRACT

*Ushbu maqolada tarix ta'limining yoshlar ongida vatanparvarlik va fuqarolik ongini shakllantirishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Tarixiy xotira, milliy g'urur va istiqlol g'oyalari yoshlar tarbiyasida muhim omil sifatida yoritilgan. Shuningdek, buyuk ajdodlar merosi, jadidchilik harakati va mustaqillik davri yutuqlari tarix ta'limining tarbiyaviy imkoniyatlari nuqtai nazaridan ko'rib chiqilgan. Maqolada interfaol metodlar, tarixiy manbalarni o'rganish, muzey darslari va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan. Globallashuv sharoitida tarix fanining mafkuraviy immunitetni shakllantirishdagi ahamiyati ham alohida tahlil qilingan.*

**Kirish.** Bugungi globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yosh avlodni vatanparvarlik va milliy g'urur ruhida tarbiyalash dolzarb masalaga aylangan. Dunyo miqyosida g'oyaviy kurashlar keskinlashib borayotgan bir sharoitda har bir millatning mustahkam tayanchi – uning ongli, bilimli va o'z tarixini chuqur anglay oladigan yoshlaridir. Zero, tarixiy xotirasi mustahkam bo'lgan xalqgina o'zligini yo'qotmaydi, milliy manfaatlarini himoya qila oladi. Tarix – bu faqat o'tmish voqealari emas, balki xalqning ijtimoiy-siyosiy taraqqiyoti, ma'naviy hayoti va kelajak yo'lini belgilovchi tajribalar xazinasidir. Shu bois tarix ta'limining asosiy vazifalaridan biri – yosh avlod qalbida vatanparvarlik tuyg'usini uyg'otish, milliy g'ururni mustahkamlash va ularni kelajakka ishonch bilan intiladigan, o'z Vatanga sodiq shaxslar etib tarbiyalashdir.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim va tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha qabul qilinayotgan davlat dasturlari ham aynan shu maqsadni ko'zlamoqda. Xususan, Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilayotgan "Yangi O'zbekiston – ma'rifatli jamiyat" g'oyasida yoshlarni yuksak ma'naviyat va milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash masalasi alohida o'rin tutadi<sup>1</sup>. Bunda tarix fani yoshlarning nafaqat bilim doirasini kengaytiradi, balki ularning fuqarolik ongini, mas'uliyatini va milliy iftixorini shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, tarixni o'qitishda qo'llaniladigan nazariy va metodik yondashuvlarni takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifadir.

Chunki faqat quruq ma'lumot yetkazish bilan cheklanib bo'lmaydi; o'quv jarayonida yoshlarni mustaqil fikrlashga, tarixiy voqealarni zamonaviy nuqtai nazardan tahlil qila olishga, ajdodlar merosidan saboq olishga o'rgatish lozim. Demak, mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, tarix ta'limi orqali yoshlar qalbida vatanparvarlik va milliy g'ururni shakllantirish – milliy

<sup>1</sup> Mirziyoyev Sh. M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi." Toshkent, 2021

istiqlol mafkurasini mustahkamlash, mustaqil O'zbekistonning taraqqiyotiga fidoyi bo'lib xizmat qiladigan barkamol avlodni voyaga yetkazishning eng muhim omillaridan biridir.

**Asosiy qism.** Tarix fani ta'lim-tarbiya jarayonida nafaqat o'quvchilarga o'tmish voqealari haqida bilim berish, balki ularni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash vazifasini ham bajaradi. Shamsutdinov va Karimov Sh.ning fikricha, "tarixiy xotira millatning ma'naviy immunitetini shakllantiruvchi asosiy omil hisoblanadi"<sup>2</sup>. Shundan kelib chiqib, tarix ta'limining nazariy vazifasi – yosh avlod ongida milliy xotirani tiklash va uni mustahkamlashdir. Tarix ta'limining pedagogik nazariyasida vatanparvarlik tushunchasi – o'z yurtining taqdiriga mas'uliyat bilan qarash, xalqning manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish, milliy qadriyatlarni e'zozlash kabi tamoyillarni o'z ichiga oladi. O'zbekistonda ta'lim-tarbiya jarayonida milliy istiqlol mafkurasini va "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" tamoyili nazariy asos sifatida qabul qilingan.

O'zbekiston tarixini o'qitishda yoshlar ongida vatanparvarlik va milliy g'ururni uyg'otishda bir nechta muhim omillar mavjud:

- **Buyuk ajdodlar merosi.** Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Alisher Navoiy, Mirzo Ulug'bek kabi shaxslar faoliyati yoshlar qalbida milliy g'urur uyg'otuvchi manbadir. Masalan, Temur tuzuklarida ilgari surilgan "Kuch – adolatda" tamoyili nafaqat siyosiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega.
- **Istiqlol uchun kurash tarixi.** Jadidchilik harakati va Turkiston Muxtoriyati tarixini o'rganish o'quvchilarga erkinlik, mustaqillik va milliy uyg'onish g'oyalarini chuqur anglash imkonini beradi<sup>3</sup>.
- **Mustaqillik yillaridagi taraqqiyot.** O'zbekistonning siyosiy va iqtisodiy yutuqlarini o'quv jarayoniga kiritish yoshlarni milliy iftixor tuyg'usi bilan tarbiyalaydi.

Shuningdek, tarixiy xotirani mustahkamlashda muzeylar, tarixiy obidalar, xotira majmualari ham katta ahamiyat kasb etadi. Ubaydullayev O'. ta'kidlaganidek, "tarixiy obidalar yoshlarning ongida o'tmishga hurmat va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda beqiyos maktabdir"<sup>4</sup>. Tarix ta'limida vatanparvarlik tarbiyasini samarali amalga oshirish zamonaviy metodik yondashuvlarni talab qiladi. Pedagog olim Qosimova K.ning fikricha, "o'quvchilarda tarixiy ong va tanqidiy tafakkurni shakllantirishning eng muhim sharti – dars jarayonida interfaol metodlardan keng foydalanish"<sup>5</sup>.

Interfaol metodlar: "Debat", "Aqliy hujum", "Rol o'ynash" usullari o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi va ularni tarixiy jarayonlarni tahlil qilishga jalb qiladi. Tarixiy manbalarni o'rganish: hujjatlar, xotiralar, tarixiy matnlarni tahlil qilish yoshlar ongida tanqidiy yondashuvni shakllantiradi. Amaliy tadbirlar: muzeylarga tashrif, tarixiy joylarda "xotira darslari"ni tashkil etish yoshlar qalbida milliy g'ururni kuchaytiradi. Axborot texnologiyalari: raqamli ta'lim platformalarida yaratilgan interaktiv darsliklar va virtual muzeylar yoshlarning qiziqishini oshiradi.

Tarixiy bilimlar faqat o'tmishni bilishga emas, balki yoshlarni faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishga ham undaydi. Tarix darslari jarayonida milliy qadriyatlar va Vatan oldidagi mas'uliyat haqida suhbatlar olib borish, tarixiy voqealar misolida fuqarolik burchini anglatish muhim tarbiyaviy vositadir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-martdagi "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida ham yoshlar ongida vatanparvarlik va milliy g'ururni kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor

<sup>2</sup> Shamsutdinov R., Karimov Sh. Vatan tarixi (XVI–XX asr boshlari). – Toshkent: "Sharq", 2019.

<sup>3</sup> Rajabov Q. Turkiston Muxtoriyati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.

<sup>4</sup> Ubaydullayev O'. Tarixiy obidalar va ma'naviy merosni asrashning dolzarb masalalari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2020.

<sup>5</sup> Qosimova K. Tarix ta'limida interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: Ilm ziyo, 2020.

yo'nalishi sifatida belgilangan. Bu esa tarix fanining ta'lim tizimidagi rolini yanada oshiradi.

Tarix ta'limi nafaqat maktab va oliy ta'lim tizimida, balki jamiyatning barcha qatlamlarida ma'naviy birlik va ijtimoiy integratsiyani mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Zero, o'tmishni bilmagan xalqning kelajagi ham beqaror bo'lishi mumkin. Shu boisdan ham davlat siyosatida tarixiy xotirani tiklash, milliy merosni asrash va uni keng targ'ib etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Akademik Azizxo'jayev A.ning ta'kidlashicha, "tarix fanining eng muhim ijtimoiy vazifasi – yosh avlodni milliy o'zlikni anglashga, jamiyatning kelajagi uchun mas'uliyat bilan yashashga tayyorlashdir" [Azizxo'jayev A., 2021]. Shunday ekan, tarix darslari faqat nazariy bilim manbai emas, balki ijtimoiy-madaniy integratsiyaning poydevori hamdir.

Bunda quyidagi yo'nalishlar alohida ahamiyat kasb etadi: Madaniy merosni integratsiyalash – tarix darslarida adabiyot, san'at, xalq og'zaki ijodi namunalari bilan uyg'unlikda o'qitish. Bu metod o'quvchilarda milliy madaniyatga nisbatan hurmatni kuchaytiradi. Davlat ramzlarini o'rgatish – bayroq, gerb va madhiyaning tarixini o'rganish, ularning mazmun-mohiyatini tushuntirish orqali yoshlarning fuqarolik iftixorini oshirish. Mahalliy tarixni o'rganish – o'quvchilarning o'z hududidagi tarixiy shaxslar, yodgorliklar va voqealar haqida bilimlarini kengaytirish ularning vatanparvarlik tuyg'usini yanada mustahkamlaydi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar turli mafkuralar va g'oyaviy oqimlar ta'sirida qolmoqda. Shunday sharoitda milliy qadriyatlarga asoslangan tarix ta'limi yoshlarni begona g'oyalardan himoya qilishda "ma'naviy qalqon" vazifasini bajaradi. Professor Xo'jaeva N.ning fikricha, "globallashuv jarayonida milliy xotira va tarixiy ongini shakllantirish – yoshlarning mafkuraviy immunitetini ta'minlashning eng ishonchli yo'lidir" [Xo'jaeva N., 2019]. Shuningdek, xalqaro maydondagi tarixiy voqealarni o'rganish ham o'quvchilarga dunyoqarashini kengaytirish, boshqa xalqlar tarixi bilan milliy tariximizni taqqoslab, o'ziga xoslikni anglash imkonini beradi. Bu esa milliy g'urur va vatanparvarlikni zamonaviy talablarga mos tarzda shakllantirishga xizmat qiladi.

**Xulosa.** Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, tarix ta'limi nafaqat o'quvchilarga o'tmish haqida bilim berish vositasi, balki ularning ma'naviy dunyosini shakllantirish, vatanparvarlik va fuqarolik ongini yuksaltirishning muhim pedagogik vositasidir. Tarixiy xotira va milliy g'ururni tiklash bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, aynan ta'lim jarayonida yoshlar qalbiga chuqur singdirilishi zarur. Birinchidan, buyuk ajdodlarimizning ilmiy, madaniy va siyosiy merosi yoshlarda milliy g'ururni uyg'otuvchi bebaho manbadir. Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Jaloliddin Manguberdi, Alisher Navoiy kabi tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish yoshlarning vatanparvarlik ruhini mustahkamlashda o'ziga xos "ma'naviy poydevor" vazifasini bajaradi.

Ikkinchidan, istiqloq va mustaqillik yo'lidagi tarixiy kurashlarni o'rgatish o'quvchilarga erkinlik, ozodlik va milliy uyg'onish g'oyalari chuqur anglatadi. Jadidchilik harakati, Turkiston Muxtoriyati, hamda mustaqillikdan keyingi taraqqiyot bosqichlari yoshlarni Vatan oldidagi mas'uliyatni teran his qilishga undaydi. Uchinchidan, metodik yondashuvlar va interfaol usullar (debat, rol o'ynash, aqliy hujum, tarixiy manbalarni tahlil qilish, muzey darslari, virtual ekskursiyalar) tarix ta'limining samaradorligini oshiradi. Bu jarayon o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, tanqidiy yondashuvga va tarixiy voqealardan to'g'ri xulosalar chiqarishga o'rgatadi. To'rtinchidan, tarix fani globallashuv sharoitida milliy o'zlikni saqlashda, yoshlarni begona g'oyalardan himoya qilishda, mafkuraviy immunitetni mustahkamlashda beqiyos o'rin tutadi. Milliy qadriyatlarga tayangan holda boshqa xalqlar tarixi bilan qiyosiy o'rganish esa dunyoqarashni kengaytiradi, shu bilan birga milliy iftixor va vatanparvarlikni yanada kuchaytiradi.

Shu bois, tarix ta'limining asosiy maqsadi – o'quvchilarni ilmiy bilim bilan qurollantirishdan tashqari, ularda Vatanga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmat, jamiyatning kelajagi uchun mas'uliyat kabi fazilatlarni shakllantirishdir. Bu esa yoshlarning kelajakda yetuk mutaxassis, ongli fuqarolar bo'lib yetishishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Azizxo'jayev A. **Tarix fanining ijtimoiy-madaniy vazifalari.** – Toshkent: Fan, 2021.
2. Karimov I. A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Mirziyoyev Sh. M. **Yangi O'zbekiston strategiyasi.** – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-martdagi **“Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori.**
5. Qosimova K. **Tarix ta'limida interfaol metodlardan foydalanish.** – Toshkent: Ilm ziyo, 2020.
6. Rajabov Q. **Turkiston Muxtoriyati.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
7. Shamsutdinov R., Karimov Sh. **Vatan tarixi (XVI–XX asr boshlari).** – Toshkent: Sharq, 2019.
8. Ubaydullayev O'. **Tarixiy obidalar va ma'naviy merosni asrashning dolzarb masalalari.** – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2020.
9. Xo'jaeva N. **Globalashuv sharoitida milliy xotira va tarixiy ong.** – Toshkent: Ma'rifat, 2019.

INNOVATIVE  
ACADEMY